

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського
Історичний факультет

ЗВІТ
ПРО ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ
НАВЧАЛЬНОЇ, МЕТОДИЧНОЇ, НАУКОВОЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ
кафедри історії та археології
за 2018-2019 н.р.

Розглянуто та затверджено

на засіданні кафедри

від «28» травня 2019 р.

протокол № 16

зав. кафедри _____ Рижева Н.О.

Кафедра історії та археології здійснює підготовку студентів за наступними спеціальностями та напрямми підготовки:

- 032. Історія та археологія (Історія) та 6.020302. Історія;
- 014 Середня освіта (Історія);
- 032 Історія та археологія (Історія)
- 032 Історія та археологія (Етнологія)
- 032 Історія та археологія (Археологія)

У 2018-2019 н.р. кафедрою прочитані курси і проведено практики на денній та заочній формах навчання:

№ з/п	Назва дисципліни	Курс	Шифр і назва спеціальності (освітньої програми)	Прізвище викладача
Ступінь бакалавра				
1	Історія та культура України	1	014 Середня освіта (Українська мова та література), 014 Середня освіта (мова і література англійська, німецька)	Докт. істор. наук, проф. Рижева Н. О. Ст. викл. Смирнов О. В.
2	Університетські студії	1	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія 052 Політологія	Викл. Морозан О. О.
3	Археологія та основи антропології	1	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія	Ст. викл. Смирнов О. В.
4	Етнологія	1	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
5	Історія стародавнього світу	1	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія	Ст. викл. Горбенко К. В.
6	Теорія та практика наукових досліджень	1	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, ст. викл Калкутіна Н.В.
7	Етнополітологія	1	032 Історія та археологія, 052 Політологія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
8	Історія середніх віків	2	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В. Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
9	Джерелознавство	2	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
10	Пізня Римська імперія: актуальні проблеми переходу від античності до	2	014 Середня освіта (історія)	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.

	середньовіччя			
11	Етнічна історія та охорона культурної спадщини	2	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
12	Історія музеїв та музейної справи	2	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
13	Історія України (генезис козацтва)	2	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
14	Історія України (давня та середньовічна)	2	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
15	Історія середніх віків (країни Азії та Африки)	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
16	Історія України (нова)	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
17	Історія України (військова)	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
18	Історія релігії та церкви в Україні	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
19	Історія України (новітня)	4	6.020302 Історія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
20	Історичне краєзнавство	4	6.020302 Історія	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
21	Історія музеїв та музейної справи	4	6.020302 Історія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
22	Історія релігії та церкви в Україні	4	6.020302 Історія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
23	Нумізматика	4	6.020302 Історія	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
24	Історична географія	5	6.020302 Історія*	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
25	Виробнича археологічна практика	1	014 Середня освіта (історія) 032 Історія та археологія	Ст. викл. Смирнов О.О., Ст. викл. Горбенко К. В.
26	Етнографічна навчальна практика	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
27	Архівна навчальна практика	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
28	Курсова робота з історії стародавнього світу	2	032 Історія та археологія	Ст. викл. Горбенко К. В.
29	Курсова робота	3	032 Історія та археологія	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
30	Курсова робота	4	032 Історія та археологія	Ст. викл. Смирнов

				О.О.
Ступінь магістра				
31	Історико-науковий контекст духовної парадигми людської цивілізації	5, 6	014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія (Етнологія)	Докт. істор. наук, проф. Рижева Н. О.
32	Соціально-рольовий статус чоловіка та жінки в історії	5, 6	014 Середня освіта (історія),	Докт. істор. наук, проф. Рижева Н. О.
33	Наука в історії суспільства	5	014 Середня освіта (історія) 032 Історія та археологія (Археологія)	Докт. істор. наук, проф. Рижева Н. О.
34	Тенденції розвитку сучасної етнологічної науки в європейському контексті	5	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
35	Традиційне суспільство (мілітарна культура)	5	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
36	Історія музеїв та музейної справи	5	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
37	Теорія та методологія археології	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
38	Методика польових археологічних досліджень	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Докт. істор. наук, проф., Гаврилюк Н.О.
39	Антична археологія Північного Причорномор'я	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Докт. істор. наук, проф., Гаврилюк Н.О.
40	Науково-практичний семінар Археологічне краєзнавство Степового Побужжя	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Ст. викл. Горбенко К. В.
41	Науково-практичний семінар Гідроархеологія та історична географія Північно-Західного Причорномор'я	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Ст. викл. Смирнов О.І.
42	Джерелознавство: археологічне матеріалознавство	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Докт. істор. наук, проф., Гаврилюк Н.О.
43	Культура історичної пам'яті: світовий та український вимір	6	014 Середня освіта (історія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
44	Міжнародне та вітчизняне правове регулювання охорони історико-культурної спадщини	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
45	Традиційна мілітарна культура народів світу	6	014 Середня освіта (історія)	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.

46	Традиційне суспільство (феномен влади)	6	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
47	Тенденції розвитку сучасної етнологічної науки в європейському контексті	6	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
48	Етнополітологія	6	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
49	Антична археологія Північного Причорномор'я	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Докт. істор. наук, проф., Гаврилюк Н.О.
50	Пізня Римська імперія: актуальні проблеми переходу від античності до середньовіччя	6	014 Середня освіта (історія)	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
51	Історія середніх віків: середньовічна археологія	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
52	Кочовики середньовічної Європи	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
53	Кочовики середньовічної Європи: Хозарські старожитності	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.
54	Історія середніх віків: історична географія Золотої Орди	6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В.
55	Виробнича етнологічна практика	5	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Хрящевська Л. М.
56	Музейно-красознавча практика	5	032 Історія та археологія (Етнологія)	Канд. істор. наук, доц. Гузенко Ю. І.
57	Виробнича практика за спеціалізацією (польова археологічна)	5	032 Історія та археологія (Археологія)	Ст. викл. Горбенко К. В.
58	Виробнича практика за спеціалізацією (камеральна)	5,6	032 Історія та археологія (Археологія)	Канд. істор. наук, доц. Господаренко О. В. Канд. істор. наук, в. о. доц. Кузовков В. В.

Виконання навчального навантаження викладачами кафедри історії та археології за 2018 – 2019 навчальний рік

№	Викладачі	Заплановано, год.	Виконано год.	Стан. виконання Термін виконання	Примітки
Штат					
1.	Рижева Н.О.	600	600	Виконано в повному обсязі	
2.	Господаренко О.В.	328	321	Перевиконання лекційних занять в зв'язку з відрядженням Смирнова О.І. Недовиконання навантаження за семестр у зв'язку з обранням на посаду декана.	
3.	Гузенко Ю.І.	600	600	Виконано в повному обсязі	
4.	Кузовков В.В.	600	600	Виконано в повному обсязі	
5.	Калкутіна Н.В.	216	216	Виконано в повному обсязі	
6.	Хрящевська Л.М.	600	600	Виконано в повному обсязі	
7.	Горбенко К.В.	450	452	Перевиконання семінарських занять в зв'язку з відрядженням Смирнова О.І.	
8.	Смирнов О.І.	450	442	Частково не виконано в зв'язку з відрядженням	
	Всього	3844	3831	Без відхилень	
Погодинно					
1.	Гаврилюк Н.О.	150	150	Виконано в повному обсязі	
2.	Господаренко О.В.	80	80	Виконано в повному обсязі	
	Всього	230	230	Без відхилень	
	Разом	4074	4061	Без відхилень	

Навчальне навантаження викладачів з заплановане на 2018-2019 н.р. виконано у повному обсязі.

Виконання індивідуальних планів роботи
викладачами кафедри історії та археології
у 2018-2019 н.р.

№ п/п	П.І.Б. викладача	Методична		Наукова		Організаційна та виховна		Всього	
		план.	виконано	план.	виконано	план.	виконано	план.	виконано
1.	Рижева Н.О.	220	220	600	600	100	100	920	920
2.	Господаренко О.В.	60	60	80	80	0	0	140	140
3.	Гузенко Ю.І.	320	320	500	500	100	100	920	920
4.	Кузовков В.В.	320	320	500	500	100	100	920	920
5.	Калкутіна Н.В.	200	200	286	286	40	40	526	526
6.	Хрящевська Л.М.	320	320	500	500	100	100	920	920
7.	Горбенко К.В.	310	310	660	660	100	100	1070	1070
8.	Смирнов О.І.	300	300	670	670	100	100	1070	1070
Всього		2050	2050	3796	3796	640	640	6486	6486

Навантаження викладачів з методичної, наукової та організаційної роботи на 2018-2019 н.р. виконано у повному обсязі.

3. Методична робота

Методична робота викладачів кафедри забезпечується шляхом проведення кафедральних методичних та наукових семінарів з проблем науково-методичного викладання навчальних курсів кафедри, взаємного відвідування занять, проведення відкритих занять.

Проведено 6 засідань методичного семінару та 7 засідань наукового семінару

<i>з/п</i>	<i>Тема методичного семінару</i>	<i>Дата проведення</i>	<i>Відповідальні</i>	<i>Наявність протоколу проведення</i>
1	«Особливості викладання курсу «Пізня Римська імперія: актуальні проблеми переходу від античності до середньовіччя»	5.10.2018	Кузовков В.В.	Протокол засідання методичного семінару кафедри історії та археології №1 від 5.10.2018р.
2	«Методи проведення науково-практичних семінарів з курсу Гідроархеологія та Історичне краєзнавство Північно-Західного Причорномор'я »	3.12.2018	Смирнов О.І.	Протокол засідання методичного семінару кафедри історії та археології №2 від 3.12.2018
3	Особливості методики викладання курсу "Наука в історії суспільства"	14.01.2019	Рижева Н.О.	Протокол засідання методичного семінару кафедри історії та археології №3 Від 14.01.2019
4	Використання сучасних інтерактивних технологій під час проведення семінарських занять	1.03.2019	Гузенко Ю.І.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №4 від 1.03.2019.
5	Організація навчального процесу Інституту доісторичної археології Вільного університету Берліна (м. Берлін, Німеччина)	10.04.2019	Горбенко К.В.	Протокол засідання кафедри історії, етнології та археології №5 від 10.04.2019 р.
6	«Методи використання інтерактивних аудіовізуальних засобів аудиторного навчання»	11.05.2019	Хрящевська Л.М.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №6 від 11.05.2019 р.

<i>№ з/п</i>	<i>Тема наукового семінару</i>	<i>Дата проведення</i>	<i>Відповідальні</i>	<i>Наявність протоколу проведення</i>
1	"Міфологізація історії російсько-турецьких воєн XVIII - XIX ст. як один з елементів гібридної війни"	12.11.2018	Гузенко Ю.І.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №1 від 12.11.2018 р.
2	"Литовсько-ординські стосунки XIV-XV ст. крізь призму теорії фронтиру"	14.01.2019	Господаренко О.В.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №3 від 14.01.2019
3	«Динаміка етносоціальних змін в Україні в 90-ті роки XX століття»	3.12.2018	Хрящевська Л.М.	Протокол засідання кафедри історії, етнології та археології №2 від 21.11.2017 р.
4	"Виробнича спрямованість Миколаєва за історико-краєзнавчими акцентами"	12.02.19	Рижева Н.О.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №4 від 12.02.2019 р.
5	"Підводні археологічні дослідження в акваторії Чорного моря, підсумки та перспективи"	1.03.19	Смирнов О.І.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №5 від 1.03.2019 р.
6	«Джерельна база з історії дипломатії Пізньої Римської імперії доби Юстиніана I»	10.04.2019	Кузовков В.В.	Протокол засідання кафедри історії, етнології та археології №6 від 10.04.2019р.
7	"Керамічний посуд городища Дикий Сад, як джерело для реконструкції соціально-економічних умов населення Степового Побужжя на прикінці II тисячоліття до н.е."	11.05.2019	Горбенко К.В.	Протокол проведення наукового семінару кафедри історії та археології №7 від 11.05.2019 р.

На кафедрі зберігаються навчальні та робочі програми всіх навчальних дисциплін, закріплених за кафедрою. Вони поновлюються (до них вносяться зміни викладачами кафедри). Поступово здійснюється розробка та доповнення робочих програм згідно вимог ЄКТС.

Навчально-методична робота викладачів кафедри у звітний період включала в себе:

- розробку та доповнення навчально-методичних комплексів з дисциплін кафедри;
- поновлення тексту лекцій;
- розробку тематики лекцій та семінарських занять, списку літератури з викладаємих дисциплін.
- розробку тем курсових та дипломних робіт.
- розробку питань до заліків та іспитів на зимову екзаменаційну сесію студентів ДФН та ЗФН ;

Виконання основних видів роботи, що входять до навантаження фіксуються у журналі обліку, який зберігається на кафедрі і щомісяця перевіряється співробітниками навчального відділу.

Записи у журналі обліку навантаження відповідають здійсненим видам роботи (навчальної, наукової, методичної, організаційно-виховної). Виконання навчального навантаження також фіксується в академічних журналах груп.

Заліково-екзаменаційні відомості, індивідуальні плани, залікові книжки заповнюються викладачами відповідно до вимог і системи оцінювання.

На кафедрі продовжується практика взаємовідвідування викладачами навчальних занять, заліків та іспитів. Результати вносяться до відповідного журналу.

Проведено чотирнадцять відкритих занять:

Проведення відкритих занять викладачами кафедри історії та археології на I семестр 2018-2019 н.р.

№	ПІБ	Дата	Дисципліна, Група	Вид роботи, тема	Протокол
1	Рижева Н.О.	26.09.2018	Соціально-рольовий статус чоловіка та жінки в історії Гр. 624	Лекція: Гендерні відносини в родині. Розподіл сучасного ринку праці за статтю	Протокол № 3 від 5.10.2018
2	Господаре нко О.В.	27.09.2018	Історія середніх віків	Лекція: Візантійська цивілізація (IV-XV ст.)	Протокол № 3 від 5.10.2018
3	Гузенко Ю.І.	11.10.2018	Історія України (військова), гр.364	Лекція: Східна (Кримська війна 1853-1856 рр.) і Україна	Протокол № 5 від 12.11.2018

4	Кузовков В.В.	18.09.2018	Історія середніх віків, гр. 214	Лекція: Західна Європа в добу Високого Середньовіччя: політичний та економічний розвиток.	Протокол № 3 від 5.10.2018
5	Хрящевська Л.М.	09.10.2018	Етнополітологія, гр. 164-174	Лекція: Становлення етнонаціональної політики в Україні	Протокол № 4 від 17.10.2018
6	Горбенко К.В.	11.10.2018	Історія стародавнього світу, 114-164	Лекція: Цивілізації стародавнього сходу у IV-III тис. до н.е.	Протокол № 5 від 12.11.2018
7	Смирнов О.І.	8.10.2018	Історія та культура України, 111	Семінар: Первісна історія на території України. Трипільська культура. Кімерійці, скіфи, сармати. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	Протокол № 4 від 17.10.2018

**Проведення відкритих занять викладачами кафедри історії та археології
на II семестр 2018-2019 н.р.**

№	ПІБ	Дата	Дисципліна, Група	Тема	Протокол
1	Рижева Н.О.	25.03.2019	Історико-науковий контекст духовної парадигми людської цивілізації Гр. 514	Лекція: Історичний шлях євреїв. Еволюція іудаїзму	Протокол № 13 від 10.04.2019
2	Господаренко О.В.	18.02.2019	Нумізматики Гр. 464	Лекція: Грошовий обіг на Русі у XII-XV ст.	Протокол № 11 від 1.03.2019
3	Гузенко Ю.І.	4.04.2019	«Історія України. Новітня» Гр. 464	Лекція: «Український опозиційний рух 1965 – 1985 рр. Дисиденти»	Протокол № 13 від 10.04.2019
4	Кузовков В.В.	5.02.2019	Історія середніх віків, гр. 214	Візантійська цивілізація	Протокол № 10 від 12.02.2019

5	Хрящевська Л.М.	24.04.2019	Тенденції розвитку сучасної етнологічної науки в європейському контексті Гр.524	Лекція: Нелегальна імміграція в Україні та її етнополітичні наслідки. Політико-правові заходи запобігання нелегальній міграції	Протокол № 15 від 11.05.2019
6	Горбенко К.В.	12.02.2019	Історія стародавнього світу Гр. 114,16а	Лекція: Гомерівський період	Протокол № 10 від 12.02.2019
7	Калкутіна Н.В.	06.02.2019	Теорія та практика наукових досліджень, Гр. 164	Лекція: Теоретико-методологічні особливості сучасних історичних досліджень	Протокол № 10 від 12.02.2019

НАУКОВА РОБОТА

Наукові праці НПП

№ з/п	Назва	ПІБ НПП	Вихідні данні (<u>назва, місто видання, видавництво, рік, СТОРІНКИ</u>) згідно вимог ВАК України	Обсяг, др. арк. (40 тис.знаків, 22 сторінки = 1 др.арк.)	Наявність грифа МОН України (ВАК)	Співавтори
Монографії						
1	«Військово-морське мистецтво українського козацтва у XVI - XVIII ст.»	Гузенко Ю.І.	«Військово-морське мистецтво українського козацтва у XVI - XVIII ст.». Миколаїв : Іліон, 2018. 250 с.	17 д. а.		—
2	«Динаміка етносоціальних змін в Україні в 90-ті роки XX століття»	Хрящевська Л.М.	Миколаїв: видавничий дім «Гельветика», 2018. Електронний варіант 400 сторінок	19 др. арк..		—

Навчальні посібники						
1	Середньовіч на археологія. Навчально-методичний посібник	Господаренко О.В.	В ДРУЦІ	4 д. а.	-	-
2	Історія Стародавнього Сходу: навчально-методичний посібник для студентів вищих закладів освіти / Н.	Н.О. Рижева, К. В. Горбенко, В.В. Кузовков В.В.	Миколаїв : Іліон, 2019. – 247 с.	11,2 д.а.		Н.О. Рижева, К. В. Горбенко, В.В. Кузовков В.В.
3	Охорона та збереження пам'яток історії та культури: Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти	Хрящевська Л. М.	Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 206с.	9 д.а.		
Статті у наукометричній базі Index Copernicus						
1	Виробнича спрямованість Миколаєва за історико-краєзнавчими акцентами	Рижева Н.О.	«Емінак»: науковий щоквартальник У друці	0,65	ВАК	
2	Дослідження приміщення № 21 на території укріпленого поселення Дикий Сад	Горбенко К.В.	«Емінак»: науковий щоквартальник У друці	0,5	ВАК	
3	Археологічне	Горбенко	«Емінак»: науковий	0,75	ВАК	

	ские исследования укрепленного поселения Дикий Сад в 1927-1957 гг.	К.В.	щоквартальник У друці			
4	Топографія культових пам'ятників Кафи XIII- XV ст.: історична реконструкц ія за наративним и та археологічн ими матеріалами	Господар енко О.В.	Емінак: науковий щоквартальник. – 2018. – № 3 (23) (липень-вересень). Т. 2. – С. 87-97.	1,0 д.а.	ВАК	
5	Бій брига «Меркурій» з турецькими лінійними кораблями 14 травня 1829 р.: спроба реконструкц ії	Кузовков В.В. Гузенко Ю.І.	Емінак: науковий щоквартальник. Київ-Миколаїв, 2018. № 4 (24) (жовтень-грудень). Том 2. С. 14 -23.	1	ВАК	
6	Візантійська дипломатія у творах Константина VII Багрянородн ого	Кузовков В.В.	Науковий вісник МНУ (у друці)		Стаття у фаховому виданні	
7	Візантійська дипломатія у відносинах з Іраном за	Кузовков В.В.	(у друці)		Стаття у фаховому виданні	

	часи правління Юстиніана I (527 - 565)					
Статті у фахових виданнях						
1	Укріплене поселення (городище) епохи фінальної бронзи Дикий Сад у місті Миколаєві	стаття	Красзнавство. Науковий журнал. 1 (102) 2018. – Київ, 2018. 222 с. – С. 6–20	1,4	Фахове	
2	Посуд ділянки «Цитадель» городища Дикий Сад	стаття	Археологія, 2018, № 4. – С. 27-45 (https://doi.org/10.15407/archaeologyua2018.04.020).	0,3	Фахове Scopus	
3	Дослідження поселення Велика Корениха III.	Смирнов О.І.	Археологічні дослідження в Україні 2016 / гол. ред. Ю.В. Болтрик. – Київ: ІА НАН України, 2018. С. 165-168.			Смирнов Л.І.
Матеріали конференцій						
1	Реконструкція фрегата «Св. Николай» як відображення наукових пошуків миколаївських дослідників	Рижєва Н.О.	Актуальні питання історії науки і техніки: Матеріали 17-ї Всеукраїнської наукової конференції. – Київ, 2018. – С. 194-197	0,1 д.а.		
2	Розкопки укріпленого поселення доби фінальної бронзи Дикий Сад у 2018 році	Горбенко К.В.	I Всеукраїнський археологічний з'їзд: Програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). – Київ: ІА НАНУ, 2018. – 196 с. – С. 84	0,1		

3	РОЗВІДКИ ЧО РНОМОРСЬК ОЇ МІЖНАРО ДНОЇ ПІДВО ДНОЇ АРХЕО ЛОГІЧНОЇ ЕК СПЕДИЦІЇ ІА НАНУ В АКВ АТОРІЇ КІНБУ РНСЬКОЇ КОС И ТА о. ТЕНД РІВСЬКА КОС А У 2018 р.	Смирнов О.І.	І Всеукраїнський ар хеологічний з'їзд: Програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23—25 листопада 2018 р.). — Київ: ІА НАНУ, 2018. С 109-110.	0,1		В.Герасім ов,Р.Рейда
4	ДОСЛІДЖЕ ННЯ АНТИ ЧНОГО БОР ИСФЕНА (о . БЕРЕЗАНЬ).	Смирнов О.І.	І Всеукраїнський ар хеологічний з'їзд: Програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23—25 листопада 2018 р.). — Київ: ІА НАНУ, 2018. С 117-118.	0,1		В.Крутіл ов
5	НОВА АНТ ИЧНА ПАМ 'ЯТКА БОН ДАРЕВСЬКІ ДЖЕРЕЛА	Смирнов О.І.	І Всеукраїнський ар хеологічний з'їзд: Програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23—25 листопада 2018 р.). — Київ: ІА НАНУ, 2018. С 128.	0,1		

**Проведення на базі факультету наукових та науково-методичних конференцій і
семінарів міжнародного, всеукраїнського, регіонального, міжвузівського,
університетського рівня (викладацькі, студентські) за 2018 р.**

Назва конференції семінару	Дата проведення	Місце проведення	Кількість учасників кафедри	Кількість студентів	Статус (міжнародна, всеукраїнська)	Викладацька студентська
Міжнародні конференції						
Аркасівські читання	10-11 травня 2019	Миколаїв	8	15	Міжнародна	Викладацька студентська
Археологія Східної Європи у	26-27 жовтня 2018	Миколаїв	2		Міжнародна	Викладацька

первісну добу						
------------------	--	--	--	--	--	--

Участь професорсько-викладацького складу у наукових і науково-методичних конференціях та семінарах

Назва конференції, семінару	Дата проведення	Місце проведення	Секція, тема доповіді
Всеукраїнські конференції та семінари			
<u>Рижева Н.О.</u> Актуальні питання історії науки і техніки: 17-та Всеукраїнська наукова конференція	27-29 вересня 2018	М. Київ	Реконструкція фрегата «Св. Николай» як відображення наукових пошуків миколаївських дослідників
<u>Смирнов О.І.</u> «Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність». До 30-річчя навколосвітнього плавання вітрильної яхти «Ікар»	21 вересня 2018 р.	м. Миколаїв	
<u>Смирнов О.І.</u> І Всеукраїнський археологічний з'їзд	23–25 листопада 2018 р.	м. Ніжин	РОЗВІДКИ ЧОРНОМОРСЬКОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПІД ВОДНОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ІА НАНУ В АКВАТОРІЇ КІНБУРНСЬКОЇ КОСИ ТА о. ТЕНДРІВСЬКА КОСА У 2018 р
<u>Смирнов О.І.</u> І Всеукраїнський археологічний з'їзд	23–25 листопада 2018 р.	м. Ніжин	ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИЧНОГО БОРИСФЕНА (о. БЕРЕЗАНЬ).
<u>Смирнов О.І.</u> І Всеукраїнський археологічний з'їзд	23–25 листопада 2018 р.	м. Ніжин	НОВА АНТИЧНА ПАМ'ЯТКА БОНДАРЕВСЬКІ ДЖЕРЕЛА
<u>Горбенко К.В.</u> «Миколаївщина і Північне Причорномор'я: історія і сучасність». До 30-річчя навколосвітнього плавання вітрильної яхти «Ікар»	21 вересня 2018 р.	м. Миколаїв	Пленарна доповідь Розкопки на території городища «Дикий сад» у 2018 році
<u>Горбенко К.В.</u> І Всеукраїнський археологічний з'їзд	23–25 листопада 2018 р.	м. Ніжин	Розкопки укріпленого поселення доби фінальної бронзи Дикий Сад у 2018 році
<u>Горбенко К.В.</u> Україна і Білорусь: історія та сучасність Міжнародний науково-методичний	23-24 травня 2019	Миколаїв	Міжнародна співпраця лабораторії археології та етнології МНУ імені В. О. Сухомлинського

семинар			
Міжнародні конференції			
<u>Смирнов О.І.</u> INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO SESJA SPRAWOZDAWCZA 2018	10 grudnia 2018 r	Варшава	Wrak statku z końca IV – początku III w. p.n.e. odkryty w pobliżu mierzei Kinburn (Obwód Chersoński, Ukraina)
<u>Смирнов О.І.</u> Archeologia Podwodna Underwater Expedition Instytut Archeologii UW3rd Warsaw Seminar on Underwater Archaeology.	17-18. січня 2019	Варшава	РОЗВІДКИ ЧОРНОМОРСЬ КОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПІД ВОДНОЇ АРХЕОЛОГІЧНО Ї ЕКСПЕДИЦІЇ
<u>Горбенко К.В.</u> Археологія Східної Європи у первісну добу. Приурочена до 40-ї річниці початку досліджень поселень кам'яної доби біля села Анетівка та 90-ї річниці відкриття городища доби фінальної бронзи Дикий Сад	26-27 жовтня 2018	Миколаїв	Археологические исследования укрепленного поселения Дикий Сад в 1927-1957 гг.
<u>Хрящевська Л.М.</u> Konferencji miedzynarodowej naukowo-praktycznej Science, Research, Development, 2018. – 68 str.	(30.08.2018- 31.08.2018).	Warszawa,	Проблемні питання соціального захисту учасників антитерористичної операції на території України
<u>Горбенко К.В.</u> Сучасний рух науки VI Міжнародна конференція	4-5.04. 2019	Дніпро	«Вічний мир» 532 року: спроба римсько-іранського компромісу»
<u>Горбенко К.В.</u> XXXV конференція Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2018	25-26. квітня 2019	Lublin (Польща)	- Городище фінальної бронзи Дикий Сад: підсумки досліджень - Приміщення № 24 на території «цитаделі» городища Дикий Сад - Приміщення № 10 на території «цитаделі» городища Дикий Сад
<u>Горбенко К.В.</u> IX міжнародна наукова конференція АРКАСІВСЬКІ ЧИТАННЯ: Історична наука на сучасному етапі розвитку української державності	10–11 травня 2019	Миколаїв	Нові дослідження на території городища Дикий Сад
<u>Гузенко Ю.І.</u>	10–11 травня	Миколаїв	«Бій російського пароплава

IX міжнародна наукова конференція АРКАСІВСЬКІ ЧИТАННЯ: Історична наука на сучасному етапі розвитку української державності	2019		«Веста» з турецьким панцерником «Feth-i-Bulend» спроба реконструкції подій»
<u>Хрящевська Л.М.</u> Історичні мідраші Північного Причорномор'я	15-17 квітня 2019 р.	Миколаїв	Етнологія – Місце і роль Якова Оренштайна в контексті міжнаціональних відносин
<u>Хрящевська Л.М.</u> Konferencji międzynarodowej naukowo-praktycznej Science, Research, Development	31 квітня 2019 р.	Rotterdam (The Netherlands).	Історія - Нормативне забезпечення адміністративно-правового статусу учасників антитерористичних операцій
<u>Хрящевська Л.М.</u> Аркасівські читання: Історична наука на сучасному етапі розвитку української державності	10-11 травня 2019 р.	Миколаїв	Археологія та етнологія - Удосконалення норм права в нормативно-правових актах пам'яткоохоронного законодавства
<u>Рижєва Н.О.</u> IX Міжнародна наукова конференція Аркасівські читання: Історична наука на сучасному етапі розвитку української державності.	10-11 квітня 2019	м. Миколаїв	Соціально-економічні реалії Півдня України в 60-ті рр. XX ст.
<u>Рижєва Н.О.</u> «II Всеукраїнський Музейний Форум»	3-5 липня 2019	м. Переяслав-Хмельницький	Соціально-економічний розвиток Півдня України в 60-ті рр. XX ст. (за матеріалами музейних фондів)
Регіональні конференції			
<u>Господаренко О.В.</u> П.Скоропадський – політичний кон'юктурщик чи щирий український патріот	13 грудня 2018 р.	Миколаївський юридичний ліцей	Південь України в роки Гетьманату

Наукові публікації студентів

№	Автор	Назва роботи	Назва видання, де опубліковано роботу	Співавтори
1	Зеленецька Вікторія	Вплив глобалізації на культуру етносів світу	Аркасівські читання: історична наука на сучасному етапі розвитку української державності. Матеріали IX Міжнародної наукової конференції (10-11 травня 2019 р.).	
2	Апуневич Олександра, Чолобова Яна	Археологічні дослідження (розвідки) лабораторії археології та етнології МНУ імені В.О. Сухомлинського на		Смирнов Олександр

		території Херсонської області у 2018 році	– Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. – 134 с.	
3	Волик Сергій	Історіографія українсько-польських відносин середини 40-х – початку 50-х років XX століття		
4	. Жирок Юрій	Приміщення № 24 на території «цитаделі» городища Дикий Сад	Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2018	
5	Чежия Давід	Римсько-іранські відносини у середині VI ст. та мирна угода 562 року	Аркасівські читання: історична наука на сучасному етапі розвитку української державності. Матеріали IX Міжнародної наукової конференції (10-11 травня 2019 р.). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. С. 60 – 62.	Кузовков В.В.

Виконання теми науково-дослідницької роботи, що включена до плану роботи університету у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності на 2018 рік.

- ❖ Важливі результати за **завершеними** дослідженнями і розробками, які виконувались протягом звітного періоду (*зазначити назву роботи, наукового керівника, коротко описати одержаний науковий результат, його новизну, науковий рівень, значимість та практичне застосування*)

Тема НДР: Воєнне мистецтво українського козацтва в працях істориків Центрально-Східної Європи XIX – початку XX ст.: спільне та відмінне у науковому наративі історіографічних шкіл

Керівник НДР: к.і.н., доцент Гузенко Юрій Іванович

Номер державної реєстрації НДР: 0113U004471

Під час виконання науково-дослідної роботи було з'ясовано, що стан наукової розробки проблеми не можна вважати задовільним. Незважаючи на те, що існує велика кількість історичних досліджень українських, польських та російських істориків з тематики військового мистецтва українського козацтва, зокрема військово-морського мистецтва, практично усі вони висвітлюють лише окремі аспекти зазначеної теми, тому зазначену проблематику можна віднести до кола малодосліджених тем.

Автором встановлено, що незважаючи на недоліки різноманітного характеру, завдяки особливостям організації, мобілізації та комплектації збройних сил Османської імперії, турецька армія та флот зазначеного періоду являли собою потужну формацію, що проводила операції на Середземному та Чорному морях. Щодо останнього, то у першій половині XVII ст. жодна з країн не наважувалася протидіяти турецькому флоту в цьому регіоні. В українській історіографії практично немає досліджень, присвячених основним військовим кораблям турецького флоту – галерам та особливостям їх використання під час ведення бойових дій; наявні зображальні джерела (роботи відомих українських художників О. Г. Сластіона та М. С. Самокіш, сучасні зображення) не відповідають дійсності. Турецькі галери XVII - XVIII ст. значно відрізнялися від європейських галер, а саме: загальна архітектура корабля була більш грубою, носові абордажні платформ були відсутні, значно вищі кормові надбудови, порівняно з венеціанськими. Турецькі галери були більш важкими та менш швидкими, ніж італійські. У XVII - XVIII ст. турки використовували однощоглові галери.

Флот Запорозької Січі у XVI - XVIII ст. складався з різних типів річкових й морських суден, класифікація яких за типами ще потребує подальших досліджень; козацькі бойові човни – «чайки» повністю відповідали економічним потужностям Запорозької Січі, стратегії та тактиці козацького флоту, театру військових дій, що підтверджує той факт, що під час російсько-турецьких війн 1735-1739 рр., траплялися неодноразові невдалі намагання російських військових скопіювати козацькі чайки для використання у морських прибережних зонах та лиманах проти турецьких кораблів (човен Алатчанінова). Навіть вже після знищення Запорозької Січі, під час російсько-турецької війни 1787 - 1792 рр. козацькі чайки продемонстрували набагато кращі характеристики, порівняно з гребно-вітрільними суднами російського військового флоту.

Було встановлено, що запорозьке козацтво не використовувало на постійній основі турецькі військові галери, тому що, по-перше, галери – це бойові кораблі зі складним такелажем і, відповідно, керуванням, для керування якими необхідний добре навчений екіпаж; по-друге, дуже складний та небезпечний маршрут виходу до Чорного моря та повернення на Січ робив неможливим використання цих кораблів; по-третє, на Січі була відсутня берегова інфраструктура для обслуговування кораблів такого типу; по-четверте, утримання такого судна коштувало дуже дорого.

Встановлення зовнішнього вигляду турецьких та європейських військових кораблів зазначеного періоду, їх головних характеристик, типів озброєння та ефективності його використання, особливостей комплектації екіпажів, тактичних

дій, дало можливість провести порівняльний аналіз воєнних можливостей галер та козацьких чайок; зробити спроби реконструкції битв козацьких та турецьких флотилій (наприклад, боїв у гирлі Дунаю, Дніпровському лимані (1621 р.) Карахарманської битви (1625 р.) та ін.); розвінчати деякі міфи військово-морської історії Росії, пов'язані з російсько-турецькими війнами XVIII ст.

Автором дослідження було з'ясовано, що українське козацтво під час воєнних дій XVIII ст. використовувало практично ті ж самі тактичні прийоми, що і під час протистояння з Османською імперією протягом XVII ст. Стан турецького флоту та підготовка його екіпажів дозволяла практично без суттєвих змін ефективно використовувати давно відпрацьовані прийоми бою на морі та прибережній зоні. Тактичні дії українського козацтва мали жорстку прив'язку до театру бойових дій. Так, наприклад, під час військових дій на річках та у їх гирлах, головним тактичним прийом була засідка (битва у гирлі Дунаю (1621 р.), бій біля урочища Костирські плавні (1769 р.), біля Кизого мису на Дніпрі (1770 р.), біля гори Буджак на Дунаї (1771 р.)), коли екіпажі турецьких військових кораблів спочатку розстрілювалися з засідки впритул з вогнепальної зброї та гармат, а потім бралися на абордаж.

Під час виконання дослідження автором було встановлено, що українське козацтво використовувало наступні тактичні прийоми: несподіваність, напад на міста здійснювали переважно вночі (Синоп, 1614 р.); іноді, з метою викликання паніки, підпалювали ворожі міста з чотирьох сторін; іноді – з трьох – з четвертої робили засідку; хитрували (переодягання, знання турецької мови) (Кафа, 1616 р.); використовували місцеві укріплення (острів Манастира, 1629 р.). Головною тактикою козацьких флотилій під час військових дій у відкритому морі був так званий «осінний рій», коли при абордажі великих кораблів малими створювали локальну перевагу в силах – один великий корабель атакували трьома – п'ятьма чайками. Мета кораблів «рою» полягала в якомога швидшому зближенні з ворогом та взяттю його на абордаж. Така тактика допомагала за умов поганих природних умов, великої чисельної переваги (Карахарманська битва, 1625 р.). В іншому випадку козацькі флотилії несли великі втрати (Керченська протока, 1621 р., бій у Чорному морі 1696 р.).

Дослідником було встановлено, що описи тактичних дій козацтва на морі, що зустрічаються в джерелах (Г. Боплан), а також в історіографії (Д. Яворницький), не могли використовуватися постійно, а тому потребують подальшого уточнення. Серед особливостей військово-морського мистецтва запорожців слід виділити наступні: швидкий перехід від похідного стану до атакуючих дій; чіткий розподіл ролей між чайками та їх екіпажами під час атаки; агресивні атакуючі дії під час проведення абордажу, стійкий морально-

психологічний стан, що дозволяв продовжувати бойові дії у край несприятливих погодних умовах (обмежена видимість, шторм, напівзатоплені човни).

Успішні дії козацького флоту були багато в чому зумовлені застосуванням ретельно відпрацьованої тактики, що враховувала багато чинників. Серед них: погодні умови, морські течії, стан турецьких берегових укріплень, відсутність своїх баз на узбережжі та наявність великої кількості чужих, технічні можливості своєї та ворожої зброї, військових суден, їх кількість та ін.

Матеріали дослідження дозволяють реконструювати військові події на морі під час війн з Османською імперією у XVI – XVIII ст. Досліджені матеріали можуть бути використані в роботі громадських об'єднань, що працюють в галузі військово-патріотичного виховання молоді. Передані у фонд бібліотеки МНУ імені В.О. Сухомлинського та деякі інші бібліотеки м. Миколаєва і України, де вони можуть бути доступні всім зацікавленим.

Цінність результатів дослідження для підготовки фахівців вищої кваліфікації полягає в набутті ними здатності розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу; зіставляти історичні події; оцінювати, порівнювати, пояснювати факти і явища дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел знань; визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій; порівнювати, пояснювати, узагальнювати та критично оцінювати факти й діяльність осіб, спираючись на набуті знання, власну систему цінностей, з позиції загальнолюдських і національних цінностей; виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку.

Представлені результати наукової продукції будуть впроваджені в навчальний процес МНУ імені В.О. Сухомлинського, а саме: використані для вдосконалення лекційних курсів, творчих завдань теоретичного і практичного характеру; питань, тестів і завдань для самоконтролю студентів в комплексах історичних навчальних дисциплін: «Давня та середньовічна історія України», «Нова історія України», «Військова історія України», «Історія українського козацтва» та ін.

Тема НДР: Динаміка етносоціальних змін в Україні в 90-ті роки XX століття

Керівник НДР: к.і.н., доцент Хрящевська Людмила Михайлівна

Номер державної реєстрації НДР: 0113U004470

З'ясовані явища соціальної дійсності та одиниці етнологічного аналізу, загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах.

Визначені причини демографічної кризи в українському селі та еміграційних потоків з України. Вперше оприлюднена соціально-демографічна

характеристика мігрантів. Розраховано загальний коефіцієнт шлюбності та розлучень в Україні; коефіцієнти народжуваності, смертності та природного руху населення України; демографічні втрати України у 1990-1996 роках. Складені показники чисельності та складу молоді України за віком, динаміку чисельності та питомої ваги молоді у складі населення України 1991-1999 років. Розроблена компетентнісна модель показників самодіяльного та економічно активного населення України; показники динаміки у соціально-професійному складі населення в сучасному українському селі у 1991-2001 роках. Виявлені демографічні аспекти перебудови сільських населених пунктів: показники природного руху та міграції сільського населення, причини руйнування сільської поселенської мережі України, запропоновано систему заходів для відродження сільського населення та їх територій.

Отримані нові знання про вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення України у 90-х роках ХХ ст. Розроблені показники потенційних резервів суспільства і перспективи їх виробничого розподілу, критерії визначення соціального статусу особистості, її професійну належність, залежність від спеціалізації регіонів зайнятого населення за групами занять. Рекомендації по реформуванню та забезпеченню соціального захисту населення

Підняті важливі й актуальні питання, що впливають на вирішення проблем стабільності соціального захисту населення України. Досліджені матеріали можуть бути використані при розробці методичних прийомів і способів виявлення особливостей і змін демографічних, соціально-економічних і соціокультурних процесів, що відбувалися у титульного етносу України. Дані, отримані в результаті дослідження, стосовно реформування українського законодавства соціального захисту населення в контексті європейської інтеграції, можуть увійти до інформаційного банку даних з проблем етносоціальної політики.

Вивчення етносоціальних процесів на рівні дослідження населення України як цілісного етносоціального організму, аналіз етносоціальних процесів та їх змін у розрізі регіонів, які відрізняються один від одного за етнічним складом населення, слугують цілям етнологічного пізнання, тому розроблені положення і висновки вносять досить суттєвий вклад у теорію етногенезу і можуть бути використані науковцями при з'ясуванні сукупності соціально-історичних, духовно-культурних процесів та природних чинників, що зумовлюють виникнення, становлення і розвиток етносу.

Досліджені матеріали можуть бути використані при розробці методичних прийомів і способів виявлення особливостей і змін демографічних, соціально-економічних і соціокультурних процесів, що відбувалися у титульного етносу України в 90-ті роки ХХ століття.

Також матеріали дослідження завдяки своєму комплексному та інтегрованому характеру, можуть бути використані у навчально-методичних комплексах широкого кола гуманітарних навчальних дисциплін – історичних, етнологічних, соціальних, правових, тощо.

Цінність результатів дослідження для підготовки фахівців вищої кваліфікації полягає в набутті ними здатності розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу; зіставляти історичні події; оцінювати, порівнювати, пояснювати факти і явища дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел знань; визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій; порівнювати, пояснювати, узагальнювати та критично оцінювати факти й діяльність осіб, спираючись на набуті знання, власну систему цінностей, з позиції загальнолюдських і національних цінностей; виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку.

- ❖ Важливі результати за **перехідними** дослідженнями і розробками, які виконувались протягом звітного періоду (*вказати назву роботи, наукового керівника, коротко описати одержаний науковий результат, його новизну, науковий рівень, значимість та практичне застосування*).

Фундаментальна тема: **Комплексне дослідження археологічних пам'яток Нижнього Побужжя III тис. до н.е.–XV ст. (пам'яткоохоронний аспект). № 0118U003394.**

Науковий керівник д.і.н., проф. Рижева Н.О. (Господаренко О.В., Горбенко К.В., Кузовков В.В., Смирнов О.І., Смирнов Л.І., Козленко Р.О.)

Запланована науково-дослідна робота здійснена у повному обсязі. Робота проводилася в рамках наукової теми № 0118U003394 «Комплексне дослідження археологічних пам'яток Нижнього Побужжя III тис. до н.е.–XV ст. (пам'яткоохоронний аспект)». Фундаментальна

I етап: Аналіз джерел та архівних матеріалів. Дослідження археологічних пам'яток м. Миколаєва.

2 етап: Дослідження археологічних пам'яток лівого берегу нижньої течії р. Південний Буг.

Отримано нові матеріальні, писемні, географічні та антропологічні джерела з історії та культури стародавнього населення Нижнього Побужжя. З'ясовано стан збереженості археологічних об'єктів м. Миколаєва.

Одержано нові артефакти, що увійшли до державного музейного фонду. Перелік та топографічні плани розташування курганів, могильників, поселень, городищ тощо, детальні інструментальні плани окремих об'єктів, оновлення

даних про розміри та топографію пам'яток, уточнення площі розповсюдження культурних шарів та хронології пам'яток.

Розроблено комплексний план довготривалих заходів щодо збереження археологічних пам'яток доби бронзи, античності та середньовіччя, підготовка найбільш знакових об'єктів до консервації та музеєфікації. Складено паспорти найбільш знакових об'єктів культурно-історичної спадщини регіону та схеми туристичних маршрутів, програма для археологічного та зеленого туризму.

Накопичено нові писемні та археологічні джерела. Створено повний переліку та топографічні плани розташування стародавніх об'єктів Нижнього Побужжя для подальшого аналізу історичних процесів у Південно-Східній Європі, як підґрунтя формування сучасної Європейської цивілізації. Створено підґрунтя для розвитку туристичної галузі України та залучення інвестицій.

Розроблено науково-дослідний проект на конкурс МОН: «Урбогенезис на території Нижнього Побужжя у домодерну та ранньомодерну добу за матеріалами археологічних артефактів». Приймав участь у міжнародних наукових проектах:

- «Ранні кочовики та їх посуд. Аналізи кераміки для реконструкції соціально-економічних умов мобільних спільнот у Північному Причорномор'ї між 1000 та 600 роками до н.е.». За підтримки Фонду Фольксваген (№ 90216). Керівник проекту (Prof. Dr. Elke Kaiser. Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität Berlin).

У рамках досліджень проведено реконструкцію палеокліматичних умов епохи фінального бронзового віку. За даними геохімічних індикаторів встановлено, що формування культурного шару городища відбувалося в умовах переходу від сухих та прохолодних кліматичних умов до більш вологих та теплих. Зазначені зміни клімату у регіоні вплинули на культурно-історичні процеси та привели до появи нових археологічних культур (кіммерійці та скіфи) та змін у господарстві (перехід від осілого землеробського укладу до кочового).

- Визначення особливостей генетичного ландшафту на території Північного Причорномор'я та Північного Кавказу у 2-му–1-му тис. до н.е. Проект лабораторії генетики ЄС спільно з естонським науковим центром міста Тарту, Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна, Миколаївським національним університетом імені В.О. Сухомлинського.

У ході робіт проаналізовано археологічний матеріал городища Дикий Сад (ідентифікація, опис, датування викопних останків, характеристика стратиграфічних горизонтів археологічних комплексів та історичного контексту). Антропологічні матеріали розкопок відібрані для проведення генетичних досліджень (виділення ДНК) та біоінформаційного аналізу геномних даних. Підтверджено хронологічні межі пам'ятки та культурна приналежність

населення регіону, що дозволило віднести стародавнє населення Південної України (2-го тис. до н.е. – початок 1-го тис. н.е.) до єдиного генетичного ландшафту.

Запроваджено новий науково-практичний семінар «Археологічне краєзнавство Степового Побужжя» (032 Історія та археологія (археологія)). Оновлено науково-методичне забезпечення навчальних курсів підготовки бакалаврів та магістрів (032 Історія та археологія) – Археологія та основи антропології, Історія стародавнього світу, Історія середніх віків; Теорія та методологія археології, Археологія доби палеометалів та раннього залізного віку України, Консервація та реконструкція в археології, Історія та культура пізніх скіфів та сарматів, Археологія скіфо-античного періоду, Середньовічна археологія України, Кочовики середньовічної Європи, Хозарські старожитності Східної Європи, Антична археологія Північного Причорномор'я, Історіографія археологічних досліджень.

Висвітлення результатів дослідження у наукових та науково-популярних виданнях державного, регіонального та місцевого рівнів, популяризація знань з археології та давньої історії Північного Причорномор'я через засоби масової інформації (газети та телеканали державного та регіонального рівнів, Інтернет).

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Упродовж 2018-2019 рр. продовжено міжнародну співпрацю у сфері науково-практичних археологічних досліджень (розкопки) в рамках виконання міжнародних договорів:

1. Співпраця за трьохстороннім договором про співпрацю між МНУ ім. В.О.Сухомлинського, НДЦ «Лукомор'є» ОАСУ ІА НАН України та **Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität Berlin**. Спільні археологічні дослідження на пам'ятках археології нижнього Побужжя (городище фінальної бронзи Дикий Сад).
2. Участь у проєкті лабораторії генетики ЄС (учасники: Естонський науковий центр м. Тарту, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського).

Археологічний аналіз матеріалів досліджень (ідентифікація, опис, датування викопних останків, характеристика стратиграфічних горизонтів, археологічних комплексів та історичного контексту) матеріалів стародавніх курганів (керівники розкопок Смирнов О.І., Господаренко О.В.) та артефактів городища Дикий Сад (керівники розкопок Горбенко К.В., Кузовоков В.В., Козленко Р.О.) дозволили встановити хронологічні межі пам'яток та культурну приналежність населення регіону у III-II тис. до н.е. Антропологічні матеріали розкопок відібрано для проведення генетичних досліджень (виділення ДНК,

створювання геномних бібліотек, генотипування, геномне секвенування тощо), біоінформаційного аналізу геномних даних стародавнього населення Східної Європи.

Основна тематика досліджень – зміна (або незмінність) генетичного ландшафту на території Північного Причорномор'я та Північного Кавказу у II-I тис. до н.е. Попередні результати аналізів дозволяють віднести стародавнє населення Півдня України (III тис. до н.е. – початок I тис. н.е.) до єдиного генетичного ландшафту.

3. Участь у проєкті за підтримки Фонду Фольксвагену (Німеччина): *«Керамічний аналіз для реконструкції соціально-економічних умов в мобільних груп населення на північ від Чорного моря між 1100 та 600 рр. до н.е.»* № 90 216 (учасники: Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität Berlin, інститут археології НАН України, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського). У рамках спільних досліджень, за матеріалами розкопок городища Дикий Сад (керівники: Горбенко К.В., Кузовоков В.В., Козленко Р.О.), проведено реконструкцію палеокліматичних умов епохи фінального бронзового віку. За даними геохімічних індикаторів встановлено, що формування культурного шару городища відбувалося в умовах переходу від сухих та прохолодних кліматичних умов до більш вологих та теплих. Зазначені зміни клімату у регіоні вплинули на культурно-історичні процеси та привели до появи нових археологічних культур (кіммерійці та скіфи) та зміни у господарстві (перехід від осілого землеробського укладу до кочового).

Договори, угоди про міжнародне співробітництво

Країна-партнер (за алфавітом)	Установа-партнер	Тема співробітництва	Документ, в рамках якого здійснюється співробітництво, термін його дії	Практичні результати від співробітництва
1	2	3	4	5
Німеччина	Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität Berlin.	Археологічні дослідження на території Півдня України. Аналіз керамічного посуду городища Дикий Сад Керівник	Договір про співпрацю до 2020 року Проект «Ранні кочовики та їх посуд. Аналізи кераміки для реконструкції соціально-	Створення електронної бази керамічного посуду з колекції городища Дикий Сад (67 фрагментів). Проведено обробку фотографій та графічних рисунків керамічного посуду.

		Горбенко К.В.	економічних умов мобільних співтовариств у Північному Причорномор'ї між 1000 та 600 рр. до н.е.» (номер проекту 90216), що виконується при підтримці Фонду Фольксваген. до літа 2019 року	Уточнено термінологію типів керамічного посуду англійською мовою. Проведено реконструкцію палеокліматичних умов епохи фінального бронзового віку. Зміни клімату у регіоні вплинули на культурно-історичні процеси та привели до появи нових археологічних культур (кіммерійці та скіфи) та зміни у господарстві (перехід від осілого землеробського укладу до кочового).
Німеччина	Дослідницький центр Східної Європи Бременського університету (м. Бремен)	Примусова праця українців під час Другої світової війни.	Угода про співпрацю укладена у лютому 2016 р. Термін дії – 5 років.	Розробка проекту для організації та проведення німецько-українського наукового семінару у Бремені, 2019 р.
Німеччина	Документаційний центр з вивчення історії порохової фабрики Лібенау (м.Лібенау)	Історії примусової праці населення Миколаївщини на військово-промислових об'єктах Третього рейху.	Угода про співпрацю укладена у квітні 2011 р. Термін дії необмежений	Розробка проекту для організації та проведення німецько-українського наукового семінару у Лібенау, 2019 р.
Білорусь	Мозирський державний педагогічний університет імені І.П. Шам'якіна	Проведення спільних досліджень і підготовка навчальних, методичних і наукових публікацій.	Договір про співпрацю укладено в травні 2019 р. Термін дії – 3 роки.	Навчально-методична база для виконання курсових, дипломних та дисертаційних робіт. Спільні конференції і семінари. Стажування та інших видів підвищення

				кваліфікації професорсько-викладацького складу. Залучення провідних фахівців до читання лекцій, консультацій та інших видів діяльності в рамках співробітництва.
Польща	Інститут археології Варшавського університету	Організація спільних дослідницьких проектів в області археології	Договір про співпрацю у процесі підписання. Термін дії – 5 років.	Спільні розкопки і інтердисциплінарні дослідження на різних археологічних об'єктах в Україні Спільні підводно-археологічні дослідження в Україні; Дослідження архівів і археологічних колекцій в Україні й в Польщі, пов'язаних з конкретними об'єктами спільних досліджень; Використання новітніх технічних засобів під час проведення спільних досліджень; Обробка і публікація результатів спільних дослідницьких робіт; Організація і проведення спільних конференцій і симпозіумів; Організація виставок, що популяризували результати спільних досліджень в Україні й в Польщі. Науковий обмін

				співробітниками і взаємна організація стажувань співробітників
--	--	--	--	---

ЗАКОРДОННІ СТАЖУВАННЯ

Горбенко К.В.

У період з 9 по 18 вересня 2018 року Горбенко Кирило Володимирович проходив стажування в рамках двосторонньої угоди про наукове співробітництво між Миколаївським національним університетом імені В.О. Сухомлинського й Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität Berlin

Протягом терміну стажування Горбенко К.В. ознайомився з науково-методичною роботою та новими методичними розробками щодо ведення археологічних досліджень Вільного університету Берліна, науковими працями співробітників університету та Германського археологічного інституту.

Обробив та проаналізував керамічний посуд з археологічних фондів музеїв, створив електронну базу кераміки Дикого Саду (67 екземплярів посуду) у рамках проекту «Ранні кочовики та їх посуд. Аналізи кераміки для реконструкції соціально-економічних умов мобільних співтовариств у Північному Причорномор'ї між 1000 та 600 рр. до н.е.» (номер проекту 90216), що виконується при підтримці Фонду Фольксваген.

За результатами стажування Горбенко К.В. обробив матеріал для підготовки статей у фахових виданнях та у журналах, що входять до бази Scopus; підготував низку наочних матеріалів та пропозицій щодо вдосконалення навчального процесу та археологічної практики студентів-істориків.

Результати підвищення кваліфікації (стажування) можуть використовуватися під час проведення науково-практичних досліджень, семінарських та практичних занять з студентами. При вдосконаленні експозиції музею археології та етнології МНУ імені В.О.Сухомлинського.

Погорєлов А.А.

Упродовж 22-24 жовтня 2018 р. кандидат історичних наук, докторант кафедри історії та археології А.А. Погорєлов брав участь у роботі Міжнародної наукової конференції Німецько-української комісії істориків «Німеччина та Україна у Другій світовій війні», що відбулась у Мюнхені (ФРН).

Організатором конференції виступила Українсько-Німецька комісія істориків. Основна мета конференції – діалог вчених, які вивчають проблеми історії України у Другій світовій війні. У роботі форуму взяли участь дослідники з України, Німеччини, Австрії, США, Швеції, у результаті чого загалом виголошено двадцять блискучих доповідей. Робота розгорнулась у декількох тематичних панелях, присвячених проблемам насилля та окупаційної політики; колаборації, співпраці та опору; повсякденному життю у роки окупації та ін.

Конференція стала важливим містком для діалогу вітчизняних та закордонних дослідників, накреслила перспективні напрямки досліджень, підштовхнула частину учасників для проведення спільних проектів.

ВИХОВНА ТО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА

7.№ з/п	Рік	Заходи (назви)	Студенти факультету	Місце проведення	Виконавці
1.	10.09.2018	Бесіда на тему «Україна - незалежна демократична держава»	126, 136, 146 групи	Ф-т інозем. Філ., філологічний фак.-т	Рижева Н.О.
2.	26.09.2018	Лекція присвячена ювілейним заходам (до 105 - річниці) запланованим керівництвом університету МНУ ім. В.О. Сухомлинського на тему «Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: історія та сучасність»	164, 264, 364, 464 групи	Історичний факультет	За планом факультету, (відповідальні: Рижева Н.О., Кузовков В.В., Гузенко Ю.І., Смирнов О.І.)
3.	2018	Диспут на тему: «Гендерні проблеми сучасної молоді»	414, 464	Історичний факультет	За планом факультету (відповідальна: Рижева Н.О.)
4.	15.10.2018; 22.10.2018	-Лекція: Між Заходом та Сходом. Причини та наслідки війни Росії з Україною	гр. 114 гр. 164	Історичний факультет	Горбенко К.В.
5.	10.09.2018	-Лекція: Історія Рідного краю (Побут та господарство первісного населення регіону)	Студенти економічного факультету	Історичний факультет	Горбенко К.В.
6.	12.09.2019 2019	Лекція «Мистецтво Далекого Сходу. Важливість міжкультурного діалогу» - Організація міжнародної конференції (Аркасівські читання). - Організація виставок – «Археологічні дослідження факультету в 2017 – 2018 рр.». «Інноватика в сучасній освіті – 2019»	Гр. 214	Історичний факультет	Горбенко К.В. Господаренко О.В., Кузовков В.В.
7.	25.03.2019 20.05.2019 22.05.2019	Експерсії городищем епохи фінальної бронзи «Дикий Сад»	гр.264 гр.114 гр.164	Городище Дикий Сад	Смирнов О.І., Кузовков В.В.

	19				
8.	10.09.2018	Експерсії городищем епохи фінальної бронзи «Дикий Сад»	Студенти економічно го факультету	Городище Дикий Сад	Горбенко В.В.
9.	15. 11. 18 13. 12. 18	Експерсії для абітурієнтів на території городища Дикий Сад «Історія Миколаївщини: шлях скрізь віки»	Учні Миколаївських шкіл: ЗОШ І – ІІІ ступенів № 18, Миколаївська ЗОШ І – ІІІ ступенів № 32 імені Кривоносова С.С.,	Городище Дикий Сад	Горбенко В.В.
10.	4.04.2019	Організація та проведення студентського Історичного турніру	Студенти історичного факультету	Історичний факультет	Горбенко К.В. Господаренко О.В., Кузовков В.В.
11.	16.11.2018	Організація і проведення дискусійного семінару «Розстріляне відродження» (до Дня пам'яті жертв політичних репресій)	Студенти історичного факультету	Миколаївський обласний краєзнавчий музей	Хрящевська Л.М., Гузенко Ю.І., Заступник директора Миколаївського обласного музею з наукової роботи – к.іст.н. В. В. Чернявський
12.	14.05.2019	Організація і проведення виставки «Національна символіка України. Національні символи»	Студенти історичного факультету	Миколаївський обласний краєзнавчий музей	Хрящевська Л.М. Заступник директора Миколаївського обласного музею з наукової роботи – к.іст.н. В. В. Чернявський
13.	12.10.20	Організація і проведення	Студенти	Миколаївський	Хрящевська

	18	круглого столу «Козаччина – символ свободи»	історичного факультету	обласний краєзнавчий музей	Л.М. Заступник директора Миколаївського обласного музею з наукової роботи – к.іст.н. В. В. Чернявський
14.	16.10.2018	Дискусійний клуб «Місце і роль військової історії у патріотичному вихованні»	Студенти історичного факультету	Історичний факультет	Гузенко Ю.І.
15.	31.10.2018	III учнівська конференція «Українська держава Павла Скоропадського у вітчизняному державотворчому процесі»	Учні шкіл	Баштанський опірний заклад ЗСО № 1 Баштанської міської ради, Баштанського району, Миколаївської області	Гузенко Ю.І., Хрящевська Л.М., Відділ освіти, молоді і спорту Баштанської РДА Вчителі історії ЗСО I – III ступенів №1 та ЗОШ I – III ступенів №2 м. Баштанки
16.	2018	Організація і проведення міжвузівського науково-методичного семінару «Небезпека міфологізації історії України»	Студенти історичного факультету	Миколаївський обласний краєзнавчий музей	Гузенко Ю.І. Заступник директора Миколаївського обласного музею з наукової роботи – к. і. н. В. В. Чернявський

**Завідувач кафедри
історії та археології**

Н. О. Рижева